

JORDI TEIXIDOR

EL TEATRE CATALÀ, DEU ANYS DESPRÉS

La creació del Teatre Lliure, ara fa deu anys, va ser un dels llegats més importants de l'etapa del teatre independent. Durant aquests anys, en efecte, el Lliure ha complert d'una manera gairebé irreprotxable, malgrat totes les dificultats, les funcions d'un teatre públic. No totes, és clar, pel simple fet que un sol teatre, i més si no és realment un teatre públic, pot difícilment complir-les exhaustivament. I el que cal destacar per sobre de tot és que ha complert aquestes funcions per pura i simple vocació, en la millor tradició dels seus orígens, i defensant la seva independència.

És per això que, deu anys després de la seva creació, el Teatre Lliure hauria de ser el nostre primer teatre públic. Aquesta no és pas una idea que m'invento ara, a la vista de la seva trajectòria: n'estic parlant d'ençà de les primeres eleccions municipals. Amb un pressupost suficient, i en un local adient, el Lliure hauria d'ostentar, fa temps, una placa que digués Teatre de la Ciutat, per exemple, o Teatre de la Generalitat, i els poders públics haurien fet així no solament un gest simbòlic de reconeixement i de continuïtat d'una tasca ja iniciada, sinó, sobretot, un bon servei cultural al país o, més exactament, per no caure en abstraccions místiques, a la població.

una política de prestigi

Evidentment, aquestes coses, i unes altres que sortiran, no passen perquè sí: tenen una causa ben nítida. Són el resultat lògic d'una política de prestigi, és a dir, d'una política amb uns objectius no culturals, sinó electoralistes, encara que sembli mentida que algú pensi guanyar vots d'aquesta manera. I la cosa més greu és que després d'una etapa en què el teatre català depenia gairebé en exclusiva de l'esforç personal de

gent de teatre com els fundadors del Lliure, avui depèn de l'aportació de diners del contribuent, dels pressupostos de les administracions democràtiques i autonòmiques.

Política de prestigi. ¿Com s'explica, si no, una iniciativa com el desembarcament de J.M. Flotats —seria abusiós parlar de recuperació— en un local cèntric i amb pressupost llarg a la seva disposició, cosa que, sense que l'actor se n'hagi de sentir ni poc ni gens responsable, és vista com un greuge pels professionals que van mantenir la flameta del teatre català durant el franquisme? ¿O el protagonisme dels regidors de Cultura en les programacions, per exemple, en el Grec, fins no fa gaire? ¿O l'organització d'un pompós i inútil Congrés Internacional de Teatre, fet òbviament de cara a la galeria interna, perquè, com a projecció exterior del nostre teatre, ni se li endevinava el propòsit?

Vegem ara quina mena d'oferta teatral és promoguda pel diner públic, en línies generals, i amb les excepcions de rigor, es tracta d'una oferta entre elitista i populista, si no descaradament comercial. Elitista, quan es programen operacions com portar Peter Brook o Ingmar Bergman, per exemple, amb un cost enorme i per a un públic limitat. Populista, quan es programa la *Cançó d'amor i de guerra* o el *Tango de D. Joan*.

El projecte de Teatre Nacional de Catalunya, pel que se'n sap, és potser l'expressió màxima d'aquesta política de prestigi. Es tracta, ni més ni menys, de construir una mena de Liceu, amb una façana més presentable —això sí— on s'hi pugui anar com qui va a l'òpera, a lluir-hi pells i collarets, davant d'uns espectacles que acabin de donar llustre als nostres exquisites polítics, alts empleats, professionals post-mo-

AL VOSTRE GUST, W. Shakespeare. Direcció: Lluís Pascual

ders, industrials i botiguers; tot plegat, com ha de ser, subvencionat amb els diners del contribuent per tal que l'entrada no surti ni tan cara que dissuadeixi els beneficiaris selectes, ni tan barata que s'hi trobin incòmodes, entre genteta comuna.

Mentrestant, el Centre Dramàtic de la Generalitat navega a la deriva. És lògic: entre la programació del Lliure i la del Poliorama —les dues, a més, amb personalitat— ¿quin és realment el seu paper? Aquest és, sens dubte, el problema de fons: el tipus de programació que hauria d'oferir el nostre primer teatre, la cobreix, en part i des de fa temps, el Lliure. A més, la competència del Poliorama obliga el Centre Dramàtic a una recerca desesperada de l'èxit de públic i, per tant, a sortir sovint del seu paper de teatre públic i, com a reflex mimètic, a cercar solucions a fora: Maria Mercader, Savary... El resultat és una programació més que discutible, caòtica, amb muntatges sovint desmesurats, que rarament es mouen del Romea per visitar les comarques. (Dit sigui de passada ¿per què tanta gent confia tant en l'escenografia per salvar el teatre català?) No és, doncs, el principi de la gestió exercida per un professional el que es posa en qüestió, sinó el paper del Centre Dramàtic mateix.

Pel que fa a la política de subvencions, és ben clar que no apunta més enllà de l'objectiu de quedar bé amb tothom, amb la qual cosa tothom queda senzillament descontent. Els únics criteris que, segons sem-

bla, orienten aquest capítol, són els drets adquirits i els noms —el prestigi— dels postulants. En algun cas, se sap que la constància petitòria i una actitud pública de ressentiment també han estat valorades. Donat que en aquest país no es pot fer teatre sense el *suport* —paraula clau del moment— de tal o tal institució, aquesta política ha propiciat l'aparició d'una figura ambivalent: la del director escènic alhora promotor i fins i tot, en cert sentit, empresari.

Es miri com es miri, aquesta figura no deixa de ser contradictòria. D'una banda, té uns interessos artístics com a director, i, de l'altra, no pas uns interessos merament econòmics, és clar, però sí que té la ineludible necessitat de l'èxit de públic per tal de seguir optant a futures subvencions. El resultat d'aquesta política de subvencions no fa doncs, sinó facilitar i àdhuc promoure el decantament cap a un teatre clarament comercial, tendència de la qual es poden detectar símptomes tan clars com, per exemple, *El Mikado* —muntatge d'una companyia subvencionada—, el director de la qual, a més a més, es permet el luxe de clamar davant les autoritats contra la "competència deslleial" del Centre Dramàtic, se suposa que pels preus de les entrades i potser també per la generosa cessió de la producció de *La ronda* al Condal, amb bous i esquelles. Potser no és més que una impressió personal, ho admeto, però, ¿no és cert que l'ambició artística d'una altra formació subvencionada, els

Joglers, s'ha anat inclinant visiblement, d'ençà de *Mary d'ous*, cap a unes propostes més facecioses?

Amb tot això, no vull pas condemnar ni l'èxit de públic ni el teatre comercial. Simplement, que si algú en aquest país creia que calia ressuscitar el teatre de *boulevard* and diner públic, pot sentir-se esperançat. Tanmateix, cal dir que enlloc del món civilitzat el diner públic no serveix per sostenir el teatre comercial.

El més curiós d'aquesta situació és la docilitat amb què s'accepta, si més no en públic. I això que cal reconèixer, almenys, l'actitud dialogant, en termes generals, dels responsables del ram, tot i que sovint no es passa del diàleg. I aquest és, sens dubte l'efecte més subtil de la dependència del nostre teatre respecte dels poders públics. ¿Què se n'ha fet, doncs, d'aquells professionals combatius, formats en condicions tan dures, capaços d'agafar la iniciativa d'elaborar alternatives de política teatral, d'organitzar el Grec 76 i de desafiar el poder establert? Remugar en veu baixa no era pas el seu estil. ¿Per a què volíem democràcia i llibertat d'expressió, si ara no en fem ús? ¿O potser cal deduir que era aquesta la situació a la qual aspiràvem, i ja sols cal esperar prop del telèfon que ens truquin per a una feina o per confirmar el *suport* de la Conselleria de Cultura?

És incontestable, això sí, que en els darrers anys la nostra producció teatral ha millorat, tant en l'aspecte quantitatiu com pel que fa al nivell artístic. És possi-

ble, fins i tot, que hi hagi un augment global de l'assistència als espectacles. Tanmateix, a la vista dels recursos invertits i de la capacitat d'incidència que es deriva de la situació democràtica i d'autogovern, tals resultats són més aviat pobres, i el que és pitjor, no són deguts a una política a llarg termini de la qual es puguin esperar resultats remarcables en el futur. I més preocupant encara, és aquesta tendència cap a un teatre trivial i de consum produït amb diner públic que es dibuixa.

teatre públic i teatre subvencionat

Hi ha una idea generalitzada entre la gent de teatre, i especialment entre els qui exerceixen les funcions de director-promotor, que cal rebatre taxativament: hi ha diners del pressupost públic per ajudar el teatre, i jo tinc tant de dret com un altre a percebre'n una part equitativa. D'una manera difusa es pensa, a més, que si tothom rebia el mateix ajut, es veuria realment qui té talent. Així, s'afirma un dret immanent, pel fet de ser artista, i, en conseqüència, l'administració és vista com una repartidora més o menys arbitrària. El cas és que, sense les idees gaire clares sobre aquesta qüestió, l'administració no s'ha preocupat mai de desfer l'equívoc, ni tan sols teòricament. És més, segons certes intervencions públiques, aquest plantejament sembla implícitament l'adoptat de manera oficial pel partit del govern a Catalunya.

¿Quina és doncs la «filosofia» que inspira, i ha d'inspirar, les inversions públiques en el terreny del teatre i, en general, en els temes culturals? Evidentment, no es tracta pas de marcar-se punts davant de l'electorat, ni de complir no se sap ben bé quina mena d'obligació de subvencionar els artistes. Es tracta, simplement, de fer possibles unes instal·lacions i unes activitats culturalment necessàries —i, per tant, supèrflues des d'un punt de vista economicista— i que, pel fet de no ser lucratives, sinó ben al contrari, deficitàries, no serien cobertes per la iniciativa privada. Dit d'una altra manera, cal fer possible una oferta cultural que no existiria sense la intervenció dels poders públics: museus, per exemple, i orquestres simfòniques, i biblioteques, etc. Queda clar, doncs, que els beneficiaris d'aquesta intervenció no són els artistes, sinó els contribuents: els únics que han adquirit un dret, pel fet de ser contribuents.

És, doncs, de la responsabilitat dels polítics del que es tracta aquí, i en tot cas, de discutir quines mesures són les més adients per fer la millor oferta possible a la població. Hi ha dues maneres de fer-ho, no excloents, sinó complementàries: la iniciativa pública —teatres públics— i l'estímul a la iniciativa privada —les subvencions—. El fet que en aquest cas sigui la iniciativa privada —grups, sales— qui exigeix la subvenció no canvia el principi: obtenir-ne una, no és cap privilegi, implica un compromís.

D'aquestes consideracions, se'n dedueix que el teatre comercial, per definició, en queda exclòs. És clar que la frontera entre gènere comercial i no comercial —d'interès cultural, se'n pot dir— no sempre és nítida ni clara, però aquest marge d'ambigüitat no n'invalida el principi bàsic, ja que, justament, la intervenció de l'administració s'ha d'orientar *inequívocament* cap al teatre entès com a bé cultural i no cap al “de consum”.

I penso que, immediatament després, pot establir-se una altra premissa. El teatre ha de ser un fet viu, no pot ser com són actualment els museus, per tant, no pot dependre exclusivament de les aportacions de diner públic, sinó que, en part, ha de dependre de la taquilla, és a dir, de la resposta del públic. ¿En quina proporció? Una resposta taxativa, ara, seria del tot arbitrària. Així i tot, i en termes generals, crec que després d'un període de rodatge, caldria tendir progressivament a un equilibri del 50%, i potser un 60%, d'aportació institucional que seria acceptable durant uns anys. Per sobre d'aquesta proporció, més que de política teatral és lògic parlar d'assistència pública. I cal dir que en el pressupost actual del Centre Dramàtic i del Teatre Català de la Comèdia (Poliorama), aquesta aportació ronda el 80%.

Altrament, hi ha en els responsables teatrals del país, una sana repugnància envers tota mena de dirigisme. Dissortadament, sembla com si aquesta repug-

nància els paralitzés fins al punt de no deixar-los dissenyar una política global, ni tan sols d'haver estudiat seriosament la conveniència d'una llei de teatre. Però, entre el dirigisme i el *laissez faire*, del qual s'estan veient els resultats, hi ha un marge important de maniobra. I el cas és que, malgrat tot, no cal dir-ho, quan nomenen un director d'un teatre públic, per exemple, o quan reparteixen subvencions, es mullen, ¿oi? No poden deixar de mullar-se, s'hi posin com s'hi posin, El problema és com mullar-se amb un cert rigor, i a mi em sembla que establir una política teatral més o menys consensuada entre les distintes administracions i els representants de la professió no pot ser mai titllada de dirigisme.

Aquesta política, després de fixar uns objectius clars a mitjà i llarg termini que orientin tot el projecte, hauria de definir, en primer lloc, el paper i la contribució de cada nivell de l'administració. El famós “pacte cultural”, si finalment s'engega, seria, sens dubte, el marc idoni d'aquesta operació.

I potser caldria, en segon lloc, dissenyar un model de teatre públic, independentment de la titularitat (municipal, comarcal, de la Generalitat), model del qual m'atreveixo a proposar uns quants criteris:

- gestió autònoma per part d'un professional,
- organització “lleugera”, enlloc del model tradicional amb desenes i desenes de tècnics i actors, tots funcionaris.,
- exigència de rendibilitat relativa, amb el 40% del pressupost provinent de taquilla, progressivament,
- criteris globals de programació: clàssics, estrangers i catalans vius, novells i distintes gèneres (a Barcelona ciutat, articulació entre els distintes teatres).

I caldria establir, també, uns objectius que orientessin la política de subvencions, potser atribuïdes finalment a través d'una comissió, que serien: consolidar grups arreu del territori, i establir-los així que fos possible, en teatres municipals, per exemple, estimular la programació d'autors catalans vius, mal m'està el dir-ho, per tal d'arribar a omplir aquest buit, i, en general, adoptar criteris més intensius —menys grups subvencionats però més ben dotats— ja que, a la llarga, són els criteris realment productius.

Tot plegat, és clar, hauria d'implicar una voluntat manifesta de descentralització pel que fa a la producció a comarques, i de circulació regular dels espectacles produïts a partir de la consolidació de la xarxa de locals que s'està iniciant.

I cal no oblidar tampoc l'enorme tasca de dignificació de l'art escènic, als ulls de la població, que l'administració pot exercir a través dels mitjans de comunicació, amb programes ben pensats, deixant de banda l'exacerbació del «vetetisme» i la temptació del simple teatre filmat, que un cop enregistrat deixa de ser teatre.

L'últim aspecte que vull destacar i que va aparèixer a la trobada d'autors-directors de Vic, el novembre passat, és el de l'assaig, teòric o crític, d'investigació. Tota cultura "normal" teatralment es basa, en efecte, en un enorme capital d'estudis teòrics publicats regularment, els quals contribueixen a una alta formació dels professionals i els ajuden a treballar amb rigor, si més no, lluny de la improvisació i del mite del talent innat que encara ens complaem a cultivar a casa nostra. En aquest aspecte, tant l'Institut del Teatre com la Universitat hi tenen coses importants a fer.

Com es veu, una política teatral no implica necessàriament dirigisme. Implica, això sí, responsabilitat política, i en aquest punt cadascú té la seva.

Finalment, tot i que ha passat la moda de demanar coses a les autoritats, m'agradaria veure com, de les il·lusions que ens animaven fa anys, algunes es van fent realitat, i, entre elles, com el jove Teatre Lliure, fent un salt endavant, arriba a desenvolupar tot el seu potencial de creativitat i de poder de convocatòria. I per molts anys.

JORDI TEIXIDOR